

Desigualtat de gènere en competicions populars de fons

Gender Inequality in Popular Long-Distance Events

ANTONIO SALGUERO PÉREZ

Universidad de Granada
Patronato Municipal de Deportes. Ayuntamiento de Granada

PILAR MARTOS FERNÁNDEZ

Facultat de Ciències de l'Activitat Física i de l'Esport
Universidad de Granada

Autora per a la correspondència

Pilar Martos Fernández
pmartos@ugr.es

Resum

Els factors socials que condicionen la participació en competicions esportives no són iguals ni influeixen de la mateixa manera en homes i dones. S'han valorat les diferències de gènere creades pels factors que afecten la participació en les proves populars de fons. Encara que l'atletisme és un esport amb poca desigualtat, els homes es decanten, en major grau que les dones, per la pràctica del fons (córrer). La distància del recorregut és el factor que genera diferències majors, que poden variar de l'ordre de tres vegades la quantitat de dones participants. Les dones es decanten més per les distàncies curtes i per les proves amb un clar component festiu o multitudinari. En el context internacional, la igualtat de gènere en la participació espanyola en competicions de fons es troba a la cua dels països amb un major índex de desenvolupament.

Paraules clau: gènere, competició popular, participació, desigualtat, fons

Abstract

Gender Inequality in Popular Long-Distance Events

The social factors influencing participation in sports competitions are not equal and they do not influence men and women in the same way. This paper evaluates gender differences created by the factors affecting participation in popular long-distance events. Although athletics is a sport with little inequality, men opt for long-distance running to a greater extent than women do. The length of the race is the factor that creates most differences, and may affect the number of women taking part by a factor of three. Women are opting for short distances and events which are more festive or feature mass participation. In the international context, gender equality in Spanish participation in long-distance events is one of the lowest of all countries with higher rates of development.

Keywords: gender, popular competition, participation, inequality, long-distance

Introducció

Aquest equip va iniciar una línia d'investigació per caracteritzar els aspectes sociològics relacionats amb la participació de la dona espanyola en competicions esportives. Les dades posen de manifest que les dones espanyoles tenen menys motivació per competir que els homes. Però aquesta menor motivació no és el seu caràcter genuí, sinó el resultat d'una limitació històrica i actual d'oportunitats (Salguero & Martos, 2009a).

En la literatura científica, aquesta qüestió s'aborda, sovint, de manera global, sense detenir-se en les distintes connotacions socials que té cada disci-

plina esportiva. No obstant això, se sap que hi ha esports, com el futbol o la boxa, amb una consideració social clarament més masculina que d'altres, com la gimnàstica o el patinatge. Atès que existeixen massa especialitats per aprofundir en cadascuna, aquest treball pretén aprofundir en el tema de les diferències de gènere centrant-se únicament en un àmbit concret: *les competicions populars de fons*.

S'ha elegit aquesta manifestació esportiva per ser una modalitat esportiva neutra des del punt de vista del gènere, accessible a la major part de la població i molt estesa mundialment, la qual cosa permet comparar la situació espanyola amb la d'altres països.

Competicions populars de fons

Les manifestacions esportives de caràcter popular constitueixen un tipus de manifestació esportiva molt estesa al llarg de tot el planeta, i compten amb un gran nombre de participants de tota mena i nivells socials. Aquestes carreres solen desenvolupar-se en entorns urbans recorrent les principals avingudes de la ciutat o pobles on s'organitzen. En la majoria dels casos, constitueixen una autèntica festa esportiva per a la ciutadania, que té l'ocasió, per un dia, d'ocupar els carrers sense molèsties de trànsit.

Així, maratons com la de Nova York, Londres, París, Tòquio o Berlín suposen grans esdeveniments esportius de renom internacional, als quals assisteixen milers de corredors i corredores de tot el món, i tenen un impacte socioeconòmic que no és menor. A Espanya, les competicions esportives més populars són les que s'organitzen en les principals ciutats, entre les quals destaquen (RFEA, 2009): la Cursa El Corte Inglés (54.795 participants), la Sant Silvestre Vallecana (22.198), la Ibercaja-Zaragoza (13.968), la Behobia - San Sebastián (13.825), la Cursa Bombers (12.797), la Human Race (9.197), la Mitja Marató de Madrid (9.012) i la Carrera Perfecta Nissan (8.041).

Desigualtat en l'atletisme en relació amb altres modalitats esportives

Del treball de Salguero i Martos (2009c) es dedueix que l'atletisme se situa al lloc 10, i és el setè esport més pròxim a la igualtat masculina, amb una relació d'1,6 homes per cada dona federada. La desigualtat que s'observa actualment és relativament poca en comparació amb la mitjana general, que se situa en 13,4 homes per cada dona federada. Les diferències en l'atletisme (1,6:1) són molt similars a les que observa García (2006) en els hàbits esportius dels espanyols (1,5:1).

Diferències de gènere en competició

En el segle XXI, la cultura de l'esport està fermament establerta als països més desenvolupats, fins i tot està considerada com una de les millors formes de preservar la salut i augmentar la qualitat de vida. No obstant això, la major part de la població espanyola no practica esport i la seva participació en competicions és de prop de tres vegades inferior a la dels països europeus amb major cultura esportiva. Aquesta situació

està molt més accentuada en l'esport femení (Salguero & Martos, 2009a).

Les enquestes sobre hàbits esportius mostren que només el 5 % de les dones que fan esport participen en competicions reglades, enfront del 20 % dels homes; i que el nombre d'homes que competeixen regularment és 5,8 vegades superior al nombre de dones (García, 2006). Segons l'Institut de la Dona, una mica més del 50 % dels homes assenyalen que en alguna ocasió ha participat en alguna competició popular, però aquest percentatge disminueix fins al 30 % en les dones (IM, 2006).

Aquestes dades posen de manifest l'existència de condicionants socials i personals que dificulten la pràctica de l'esport de forma generalitzada, i que els factors esmentats són desiguals per a homes i dones.

Factors que condicionen la pràctica de l'esport

Per participar en una competició popular de fons, és necessari que existeixi primer *motivació cap a la pràctica esportiva*, perquè malgrat els beneficis que proporciona l'exercici físic, no tota la població fa esport, ni en fa amb la mateixa freqüència.

Les enquestes assenyalen que només el 37 % de la població espanyola fa esport, i que el percentatge d'homes practicants és del 45 %, enfront del 30 % de les dones (García, 2006, p. 55). Per Vázquez (2002, p. 59), fins fa poc temps l'esport femení s'ha vist frenat per la persistència de mites com que l'esport masculinitza les dones, que l'esport és perillós per a la seva salut, que les dones no tenen capacitats per a l'esport o que no tenen interès.

La creença que la competició és cosa d'homes i la llar de dones encara no s'ha extingit, la qual cosa es tradueix en condicionants psicosocials invisibles que impedeixen a la dona aconseguir el desenvolupament que ha aconseguit l'home. Buñuel (1992) assenyalen que, a causa dels comportaments diferenciats dels gèneres femení i masculí, apareixen associades distintes formes de concebre l'esport. Vázquez (2002, p. 62) considera que les dones tampoc no es decanten per l'elecció de l'esport com una activitat preferent en el seu temps lliure, ja que el consideren un espai masculí.

La imatge que els mitjans de comunicació projecten contribueix a mantenir viu el mite de superioritat de l'home sobre la dona; per això nombroses autories

consideren negatiu el paper educador de l'esport. Per Pardo i Durán (2006), els valors que transmeti l'esport a través dels mitjans dependrà de l'ús que se'n faci. Soler i Prats (2006) valoren críticament el poder que tenen els mitjans en la creació de la realitat esportiva i la imatge corporal entre els nois i noies.

Factors que condicionen l'elecció del fons

Per participar en una competició popular de fons, és necessari que també existeixi *motivació cap a la pràctica del fons* (córrer), perquè encara que existeixi interès per la pràctica de l'esport, això no significa que existeixi el mateix interès cap a cadascuna de les especialitats esportives.

Per Cauas (2008), córrer és una activitat accessible a la població, per practicar-la n'hi ha prou amb unes bones sabatilles, mentre que proporciona els avantatges següents: trotar allibera endorfines que produeixen millores en l'ànim i disminueixen el dolor; aquesta sensació activa una relaxació i tranquil·litat mental; permet tenir una sensació de ràpid progrés a causa de la seva baixa complexitat tècnica; no es requereixen grans habilitats ni destreses psicològiques, i afavoreix el desenvolupament i la capacitat personals.

Però córrer també requereix un esforç físic i psicològic important. Les diferències biològiques entre homes i dones poden condicionar l'elecció d'aquesta disciplina esportiva. Macías (1999) assenyala que el físic dels homes és més adequat per a esports que impliquen força i potència, mentre que el de les dones ho és per a esports d'expressió i flexibilitat.

Però, a més a més, hi ha factors socials que també poden condicionar l'elecció d'una modalitat o una altra. Salguero i Martos (2009a, 2010) han pogut observar que l'exclusió de les dones de l'esport i la competició en èpoques passades continua tenint efectes en els hàbits esportius actuals (*efecte cohort*) i, també, que continua existint una limitació d'oportunitats i tractes discriminatòris que repercuteixen directament en la seva motivació per competir (*sostre de vidre*).

Així, el règim franquista aconsellava a les dones la pràctica d'esports que estiguessin d'acord amb el que es considerava femení, com ara gimnàstica, natació o tennis, i els en prohibia d'altres com ara futbol, rem, boxa o ciclisme (Puig & Mosquera, 1998). Buñuel (1992) comprova que, després de la dictadura, els esports més practicats per les dones eren els individuals i sense contacte, natació i gimnàstica, mentre que els homes practi-

caven sobretot esports col·lectius i de contacte, futbol i basquetbol.

Després d'una recent revisió d'estudis, Moreno, Martínez i Alonso (2006) continuen comprovant que les preferències dels homes responen a activitats col·lectives i competitives, com ara el futbol i el basquetbol, mentre que les dones mostren actituds positives cap a activitats de tipus individual i estètiques com ara l'aeròbic i la natació. Blández, Fernández i Sierra (2007) observen que nois i noies troben dificultats en tractar de practicar activitats típiques de l'altre gènere, impediments socials i fins i tot familiars. A més a més, quan superen aquestes barreres són objecte de comentaris sexistes i despectius que creen situacions de rebuig social.

Factors que condicionen la pràctica competitiva

Per participar en una prova popular de fons, és necessari que també existeixi *motivació cap a la competició*, perquè el fet que es practiqui una modalitat esportiva no implica que es tingui també interès per competir.

Barris (2001) va fer entrevistes sobre els motius d'incorporació i permanència dels atletes en competicions de fons. Els resultats van mostrar que les principals motivacions eren: l'èxit d'una meta personal, la interacció social, l'atracció per l'esdeveniment, l'interès per l'esport, la pròpia satisfacció i la pròpia autoestima. Igualment, Llopis i Llopis (2006, p. 38) troben que la raó principal perquè corredors participen en carreres populars té a veure amb el plaer de córrer (gaudi), la satisfacció amb l'èxit dels objectius proposats (motivació) i la comprovació de la pròpia condició física (competitivitat).

Els resultats de Frideres i Palao (2005) indiquen que les principals raons per les quals les dones competeixen en proves de fons són: perquè els agrada practicar esport (82,6%), perquè és saludable (56,5%), perquè es diverteixen (56,5%) i perquè els agrada competir (52,2%). Kjelsas i Augestad (2003, p. 153) van observar que les dones poc esportistes van puntuar més alt els motius "exercici per raons de salut", "síntomes d'abandó", "exercici per al control del pes" i "recompensa positiva" que el grup corresponent dels homes.

Per Kjelsas i Augestad (2003), un dels factors que influeix en la pràctica esportiva de la dona podria estar

relacionat amb una alta despesa d'energia o el desig d'aconseguir la imatge física desitjada. Vázquez (2002, p. 60) assenyala que de la vergonya moral s'ha passat a la vergonya estètica, i que l'afany per la imatge o l'obsessió per la primor tendeixen a imitar-se per les esportistes adolescents. Els resultats de Frideres i Palao (2005) mostren que el 21,7 % de les corredores fan esport amb l'objectiu de controlar el seu pes, el 34,8 % de les atletes indiquen no estar satisfetes amb els seus cossos, i el 60,9 % indiquen haver rebut pressions per estar primes.

Per Vázquez (2002, p. 60), la disponibilitat de temps lliure és un altre factor que determina la possibilitat de fer més o menys esport, i en conseqüència, de competir. Com mostren les enquestes de l'Institut de la Dona (2006), la disponibilitat de temps lliure és un problema major en les dones, perquè moltes d'elles han d'atendre a les feines de la llar i als fills. Per Sampedro (2005), la formació d'una família i, sobretot, l'arribada dels fills suposa, per a la dona, l'abandó de la pràctica atlètica, i no és així per a l'home.

Plantejament

El plantejament d'aquesta investigació parteix del supòsit que, perquè es doni la participació en una competició popular de fons, és necessari que l'interès o la motivació de cada persona sigui prou alta per superar els factors de dificultat (1) que desanimen a la pràctica esportiva, (2) que limiten l'elecció del fons (córrer), i (3) que dificulten la participació en competició.

Si els condicionants socials fossin iguals per a homes i dones, aquests factors influïrien més o menys en la mateixa proporció en ambdós sexes. Però la hipòtesi és que no ho són, de tal forma que cada factor de dificultat discriminarà una major quantitat de dones que d'homes, creant unes diferències de gènere específiques que s'accentuaran amb el següent factor (*efecte multiplicador*).

Objectiu

L'objectiu d'aquesta investigació és determinar les diferències de gènere que creen els factors de dificultat esmentats en la participació de la dona espanyola en les competicions esportives de caràcter popular. A més a més, per mostrar una visió global de la problemàtica de gènere, en l'àmbit de les proves de fons es considera

necessari situar la participació en aquesta especialitat esportiva en relació amb la resta de modalitats i en relació amb el context internacional.

Mètode

Atès que la problemàtica de gènere té una àmplia dependència cultural, com així ho demostren les investigacions relatives al tema, l'estudi s'ha restringit al territori espanyol.

Poblacions de referència

- Població espanyola existent l'1 de juliol de 2008, el cens de la qual era 45.593.385 persones, amb una distribució d'1,0253 dones (*D*) per cada home (*H*) (INE, 2008).
- Distribució de la població espanyola que practica algun esport, $M = 15\%$ i $H = 22,5\%$, obtinguda de les enquestes sobre hàbits esportius dels espanyols el 2005 (García, 2006).
- Distribució de la població espanyola que habitualment corre entorn d'una hora al dia, $M = 0,3\%$ i $H = 1,1\%$, obtinguda de l'enquesta d'ocupació del temps 2002-2003 (INE, 2004).

Mostres de participació

Per a l'estimació de les diferències de gènere en les competicions de fons, s'ha utilitzat el calendari de la Reial Federació Espanyola d'Atletisme de la temporada 2007-2008. El total de proves en ruta celebrades ha estat de 190, distribuïdes en: 40 milles, 53 de 10 km, 75 mitges maratons, 14 maratons, 3 de 100 km, i 5 d'altres distàncies (RFEA, 2008).

El volum de la mostra de participació ha quedat reduït a 19 proves de 10 quilòmetres, 58 mitges maratons i 8 maratons, després d'excloure les proves de caràcter no popular i aquelles sense dades de participació separades per sexe.

Estimació de les diferències de gènere

S'ha utilitzat la metodologia proposada per Salguero i Martos (2009b) que, aplicada a les dades de participació en activitats esportives, permet valorar aspectes específics de les diferències i desigualtats de gènere. Les mesures a utilitzar són: l'índex de *diferències de gènere* per a un factor social *X* (*DIFGx*) i la

discriminació específica $He/De(x)$ per a aquest mateix factor:

$$DIFGx = (h Hx - m Dx) / (h Hx + m Dx);$$

$$He/De(x) = (1 + DIFGx) / (1 - DIFGx)$$

On Hx i Dx són el volum d'homes i dones afectats per la situació social X .

I on h i d són factors de ponderació que tenen en compte la proporció d'homes PH i de dones PD que hi ha en la població de referència P , susceptible de ser afectada.

$$h = P/2Ph; \quad d = P/2Pd;$$

Les diferències de gènere estan referides a la situació de la dona (discriminació positiva o negativa). Es mesuraran en percentatges (de -100 % a +100 %) i s'interpreten així (vegeu *fig. 1*):

- $DIFG = 0$: no hi ha diferències, igualtat
- $DIFG = +100\%$: tot dones
- $DIFG = -100\%$: tot homes

Aquest índex permet obtenir mesures lineals de les diferències i comparar-les entre si. Quan s'utilitza una població de referència prèvia, l'índex mesura només les diferències específiques ($DIFG-E$), és a dir, l'increment de diversificació que s'ha produït entre la situació prèvia i l'actual. Quan no s'utilitza població de referència, l'índex mesura les diferències acumulades ($DIFG-A$).

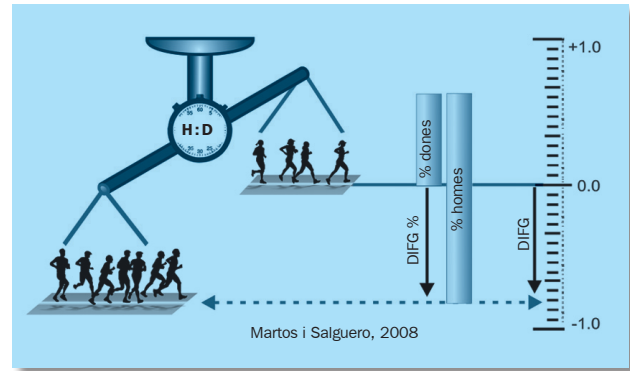

Figura 1
Interpretació gràfica de l'índex de diferències de gènere (DIFG)

Factors de gènere

Per valorar les diferències de gènere que creen els distints factors socials, en la participació s'han investigat les variables següents: (1) interès per fer esport, (2) interès per córrer, (3) interès per competir, (4) exigències físiques, i (5) hàbits socioculturals.

Resultats

Participació en les competicions populars de fons

A la *figura 2* es mostren els percentatges de participació femenina en les 58 proves de mitja marató seleccionades. Es pot observar que aquests percentatges oscil·len entre el 4 % i el 15 %, i en el 90 % dels casos estan per sota del 10 %. La participació femenina mitjana per prova se situa en el 8 % i la global en el 8,2 %

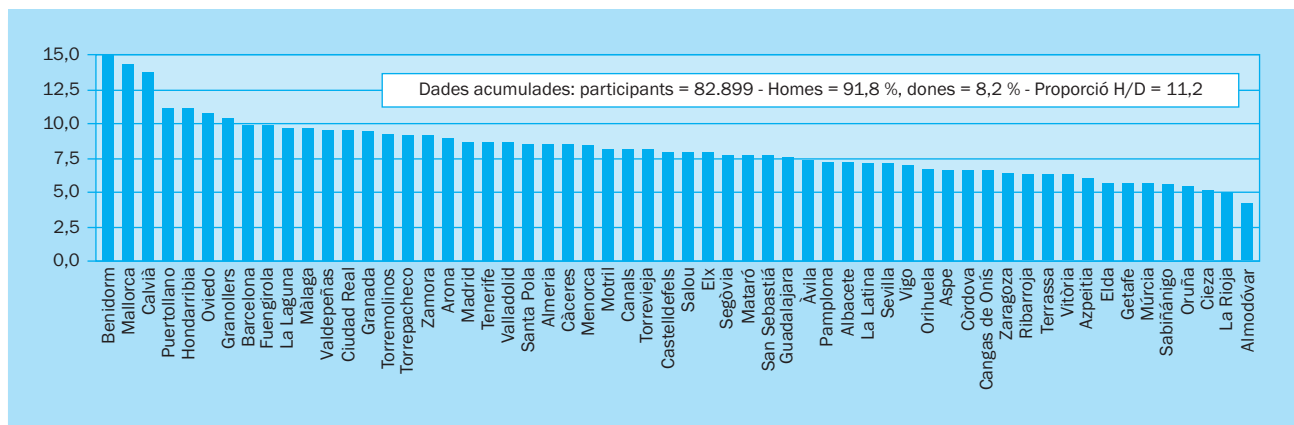

Figura 2
Representació del percentatge de participació femenina corresponent a les 58 proves de mitja marató, seleccionada del calendari nacional de la temporada 2007-2008

del total de participants. En termes de proporcions, la participació és d'11,2 homes per cada dona participant (11,2:1), i oscil·la entre 5,6:1 a Benidorm i 23,8:1 a Almodóvar.

A la *taula 2* es comparen els resultats de la distància de mitja marató amb les dades de distàncies superiors (marató) i inferiors (10 km). Quant a les proves populars de 10 km, la participació femenina oscil·la entre el 10 % i el 19 %, la mitjana per prova se situa en el 13,6 % i la global en el 15,2 %. Encara que no hi ha relació directa, sí que resulta que algunes proves multitudinàries (Human Race, San Silvestre Vallecana i Cursa Bombers) també tenen la major proporció de dones. En termes de proporcions, la participació espanyola en proves de 10 km és de 5,7 homes per cada dona participant (5,7:1).

Quant a les proves populars de marató, la participació femenina oscil·la entre el 3 % i el 6 %, la participació mitjana se situa en el 4,8 % i la global en el 5,0 %. En termes de proporcions, la participació espanyola en proves nacionals de marató és de 19 homes per cada dona (19:1). D'aquests càlculs ha estat exclosa la marató de Barcelona, perquè les seves dades són atípiques i requereixen esment a banda: 7.609 participants, amb el 12,4 % de dones.

Discussió

Els factors socials que condicionen la pràctica esportiva, l'elecció d'una disciplina o la motivació per competir no són iguals, ni influeixen de la mateixa manera, en el gènere femení que en el masculí. Segons la metodologia utilitzada (Salguero & Martos, 2009b), cadascun d'aquests factors es caracteritza per posseir un efecte de *discriminació específic (He/De)*, i crea també unes *diferències de gènere específiques (DIFG-E)*; però, en combinar-se entre si, tenen un efecte multiplicador per a la *discriminació acumulada (Ha/Da)* i un efecte divisor per a les *diferències de gènere acumulades (DIFG-A)*.

A continuació es discuteix la influència dels factors analitzats que afecten la participació femenina en competicions populars de fons.

Influència del factor interès en la pràctica de l'esport

A la *taula 1* es comparen les dades de la població espanyola el 2008, i s'hi pot observar que hi ha una proporció menor d'homes que de dones (0,9:1), amb les dades de la població que practica algun esport. Els factors socials que interfereixen en la pràctica esportiva creen unes diferències específiques que expliquen el 21,2 % (*DIFG-E*) del total de les diferències observades. Els condicionants socials i els tractes discriminatoris que afecten, en major grau, els hàbits esportius de les dones tenen un efecte de discriminació específic d'1,5 (*He/De*): per cada dona que practica esport ho fan 1,5 homes.

Tenint en compte la gran quantitat de condicionants que involucren aquests factors socials (educatius, històrics, psicològics, etc.), el seu efecte, encara que important des del punt de vista de la pràctica esportiva, no és tan significatiu des del punt de vista de la participació en competició, perquè no és el que crea majors diferències (vegeu *taules 2 i 3*).

Influència del factor interès en la pràctica del fons

Per situar les diferències de gènere de la modalitat esportiva de l'atletisme (masculinització) en relació amb la resta de disciplines esportives, s'ha utilitzat com a indicador la relació de llicències masculines i femenines de cada federació. Basant-se en els resultats obtinguts (Salguero & Martos, 2009c), es pot afirmar que l'atletisme és un esport molt poc masculí, poc afectat per les diferències entre dones i homes, i per tant, un dels més neutres per als estudis de gènere.

No obstant això, l'atletisme involucra diverses disciplines, entre aquestes la cursa de fons (córrer). A la *taula 1* es mostra l'estimació de les dades de població espanyola que habitualment corre 1 hora al dia. Si els factors no afectessin de manera diferent el comportament de dones i homes, a l'hora d'elegir

	n	Dones	Homes	He/De	DIFG-E	Ha/Da	DIFG-A
Població 2008	45.593.385	50,6% ¹	49,4% ¹	1,0	0,0%	0,975	0,0%
Practiquen esport	17.097.519	40,0% ²	60,0% ²	1,5	-21,2%	1,5	-21,2%
Corren 1 h	638.307	21,4% ³	78,6% ³	2,4	-41,9%	3,7	-58,0%

Font: dades obtingudes a partir de: ¹ INE, 2008; ² García Ferrando, 2006; ³ INE, 2004.

Taula 1
Dades de la població espanyola que practica esport i que corre habitualment 1 hora al dia

	<i>n</i>	<i>Dones</i>	<i>Homes</i>	<i>He/De</i>	<i>DIFG-E</i>	<i>Ha/Da</i>	<i>DIFG-A</i>
Proves 10 km	19	15,2%	84,8%	1,5	-20,7%	5,6	-70,2%
Mitges maratons	58	8,2%	91,8%	3,0	-50,6%	11,2	-84,0%
Maratons	8	5,0%	95,0%	5,2	-67,6%	19,0	-90,2%

Font: elaboració pròpia a partir dels resultats oficials, RFEA, 2009.

Taula 2

Estimació de percentatges de participació en proves populars de fons, temporada 2007-2008

l'activitat de córrer es mantindria la proporció de les persones que fan esport (1,5:1) o de les que practiquen atletisme (1,6:1). Però això no és així: l'efecte de discriminació acumulat passa a ser de 3,7 (*Ha/Da*) i les diferències que s'acumulen suposen ja el 58 % (*DIFG-A*).

Es comprova que, també, els factors que determinen l'elecció de la pràctica del fons afecten més el gènere femení que el masculí, i creen unes diferències específiques que expliquen el 41,9 % del total de les diferències observades. El seu efecte discriminador és important (*He/De* = 2,4) des del punt de vista de la seva influència en la participació en competició; per cada dona que elegeix córrer ho fan 2,4 homes.

Influència del factor competició en la participació

Les dones i els homes mostren un interès diferent a l'hora de participar en competicions. Per Macías i Moya (2003), els nois s'identifiquen en major proporció amb els valors esportius masculins "competitivitat" i "destresa", mentre que les noies ho fan amb els valors esportius "joc net" i "participació de tots". Les dones se centren més en les metes esportives personals i en l'execució que en les comparacions interpersonals i en guanyar.

Els factors relacionats amb l'interès per competir tenen un major efecte en la participació masculina que en la femenina. La influència específica d'aquests factors crea unes diferències de gènere (*DIFG-E*) que se situen en el 20,7 %, encara que poden augmentar depenent de la duresa de la competició (taula 2). Les diferències menors es donen en les proves més curtes, bé per tenir un clar component festiu, com en el cas de les curses de fi d'any (San Silvestre Vallecana o Cursa dels Nassos de Barcelona), o per ser multitudinàries (Cursa El Corte Inglés, Cursa Bombers, Human Race...), mentre que les proves més dures i amb més al·licient competitiu tenen menor participació en general i femenina en particular.

Influència del factor físic en la participació

Tenint en compte el menor desenvolupament de l'esport femení i, en general, de les persones no habituades a distàncies llargues, la mitja marató o els 10 km han de ser proves més accessibles a les seves condicions i comporten menys exigències físiques que una marató. Com assenyalen Buceta, López, Pérez-Llantada, Vallejo i Del Pino (2002), una prova molt llarga, com la marató, exigeix una bona preparació prèvia i un enorme esforç físic i psicològic durant la cursa. Barris (2001) ha constatat que els participants d'una marató tenen major experiència esportiva anterior que els participants d'una mitja marató.

Efectivament, en comparar les dades de participació en les distàncies de 10 km, mitja marató i marató (taula 2), es comprova que la desigualtat d'homes i dones creix a mesura que augmenta la longitud del recorregut. La influència específica que té la distància de la competició en la participació produeix unes diferències de gènere (*DIFG-E*) que van des del 21 % per a proves de 10 km, passant pel 51 % en mitges maratons, fins al 68 % en proves de marató, generalment.

Les dades indiquen que la duresa del recorregut és, sens dubte, el factor que més influència pot tenir en la participació femenina en una competició popular de fons.

Comparativa internacional de les diferències de gènere en la participació

S'ha seleccionat la marató de Nova York 2008 per situar les diferències de gènere de la participació femenina en el context internacional. Es tracta d'una prova popular d'enorme rellevància internacional, amb un total de 105 nacionalitats assistents (NYCM, 2008). La ubicació geogràfica de la ciutat organitzadora li confereix unes característiques especials que iguala en certa manera les condicions de desplaçament per als atletes estrangers, la qual cosa permet usar-la com un indicador per als fins d'aquest estudi (Salguero & Martos, 2009d).

Participació homes		Participació dones		Participació total	
1. EUA	9.995	1. EUA	7.278	1. EUA	17.273
2. Itàlia	2.553	2. Anglaterra	929	2. Itàlia	3.149
3. França	2.159	3. Alemanya	649	3. Anglaterra	3.027
4. Anglaterra	2.098	4. França	621	4. França	2.780
5. Alemanya	1.926	5. Itàlia	596	5. Alemanya	2.575
6. Holanda	1.221	6. Canadà	476	6. Holanda	1.673
7. Espanya	559	7. Holanda	452	7. Canadà	956
8. Canadà	480	8. Suïssa	182	8. Suïssa	637
9. Suïssa	455	...		9. Espanya	635
10. Mèxic	357	12. Mèxic	123	10. Mèxic	480
		...			
		17. Espanya	76		

Font: elaboració pròpia a partir d'estadístiques de NYCM, 2008.

Taula 3

Classificació dels països amb major representació d'atletes a la marató de Nova York 2008, ordenats segons volum de participants

Quant al volum de participació en aquesta marató (taula 3), Espanya representa el novè país amb major aportació, darrere els EUA, Itàlia, Anglaterra, França, Alemanya, Holanda, Canadà i Suïssa, per aquest ordre. Per sexe, els espanyols ocuparien la setena posició, mentre que les espanyoles ocuparien la dissetena posició, superats per països com Mèxic, Suècia, Noruega, Suïssa, Irlanda o Veneçuela.

Ara bé, quant a la igualtat de gènere, el panorama canvia radicalment. En una classificació de nacionalitats, ordenades segons la proporció d'homes i dones participants (*H/D*), els espanyols ocuparien la setanta-cinquena posició, per davant només dels països que aporten molt pocs corredors i gairebé cap dona. Obviant les nacionalitats amb menys de 20 representants, la situació empitjora encara més. La situació d'igualtat de la participació espanyola passaria a ocupar l'antepenúltima posició (38a d'un total de 40) per davant únicament de la participació de polonesos i portuguesos (taula 4). Segons l'Índex de desenvolupament de gènere de les Nacions Unides (UNDP, 2008), Espanya ocupa la dotzena posició.

Taula 4

Classificació parcial de les nacionalitats amb més de 20 atletes a la marató de Nova York 2008 (40 en total), ordenades segons criteris d'igualtat de gènere (homes/dones)

País	H/D	País	H/D	País	H/D
1. Neozelandesos	0,71	10. Australians	2,00	31. Italians	4,28
2. Canadencs	1,01	13. Anglesos	2,26	36. Argentins	6,40
3. Nord-americans	1,37	21. Holandesos	2,70	38. Espanyols	7,36
6. Noruecs	1,60	24. Alemanys	2,97	39. Polonesos	7,75
9. Sud-africans	1,91	30. Francesos	3,48	40. Portuguesos	26,0

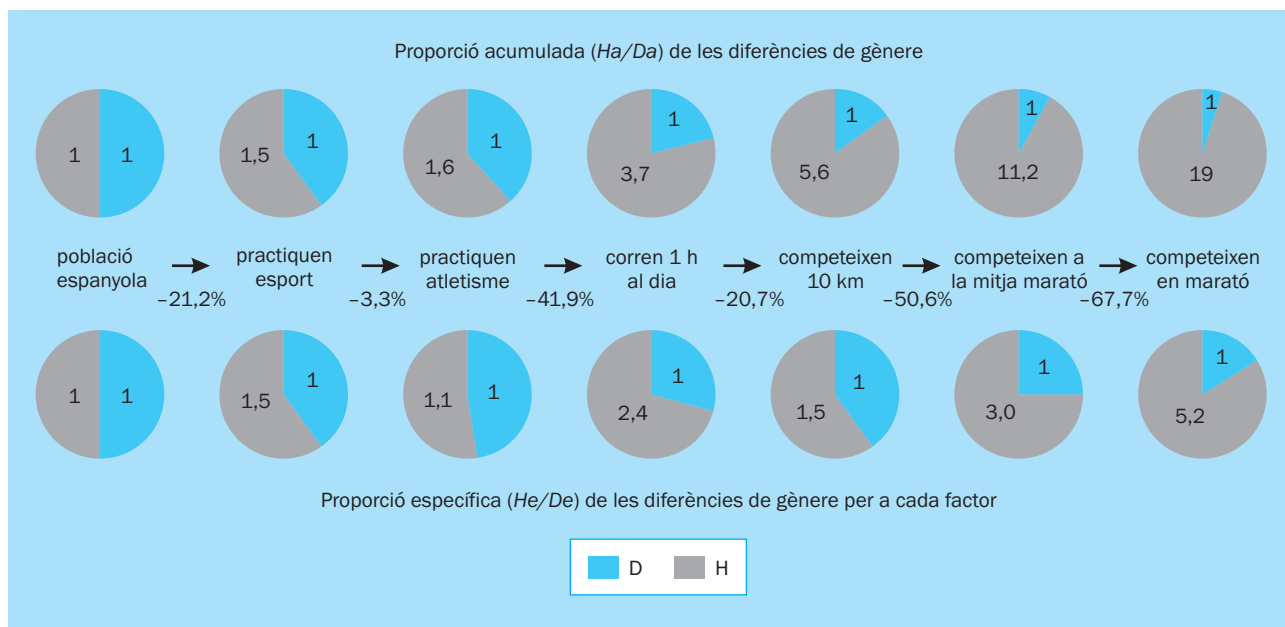
Font: elaboració pròpia a partir d'estadístiques de NYCM, 2008.

En general, aquestes dades indicarien que, quant al volum, la participació de la dona espanyola en competició és bona dins el panorama internacional, però no ho és quant a la igualtat de gènere, especialment en comparació amb els països més desenvolupats.

Conclusions

La desmotivació i el desinterès general per la competició són més acusats en les dones per la masculinització que afecta gairebé totes les disciplines esportives (els homes federats són majoria en 62 de les 65 modalitats esportives actuals [Salguero & Martos, 2009c]).

Les primeres diferències les generen tots els condicionants socials i tractes discriminatoris que afecten, de manera distinta, els hàbits esportius de les dones. Però, malgrat el que pot semblar, aquests factors només són responsables d'una petita part (21,2 %) del total de les diferències que s'observen en la participació femenina en competicions de fons. I el seu efecte de discriminació és relativament baix (1,5): per cada dona que practica esport ho fan 1,5 homes.

Figura 3

Representació de la proporció d'homes i dones, i de les diferències de gènere, a mesura que intervenen més factors motivacionals

Les següents diferències es generen amb l'elecció de la modalitat. Les dades de llicències federatives permeten afirmar que l'atletisme és un esport molt poc afectat per les desigualtats entre dones i homes (1,6), i per tant, neutre per als estudis de gènere. No obstant això, les característiques de l'especialitat del fons (córrer) són un factor de diferenciació (2,4), de manera que són els homes els que s'hi decanten en major grau, amb un efecte important en les diferències de gènere que afecten la participació (41,9 %).

S'ha comprovat que el factor de motivació per competir només és responsable d'una cinquena part de les diferències entre la participació masculina i femenina (20,7 %). Això sí, les dones, quan competeixen, prefereixen fer-ho en les distàncies curtes i en les proves amb un clar component festiu o multitudinari, i eviten les proves llargues que requereixen una major preparació i esforç.

De tots els factors analitzats, l'esforç físic és el que majors diferències crea, fins al 67,6 %, i arriba a explicar la major part de les diferències de gènere que s'observen en la participació. La major o menor dureza d'una competició pot arribar a augmentar o minvar més de tres vegades la proporció de dones participants (des de 1,5:1 fins a 5,2:1). S'ha pogut constatar que, en proves populars de mitja maratón, les dones representen gairebé sempre menys del 10 % del total de par-

ticipants, i la participació mitjana se situa en el 8,2 %. Aquesta participació se situa per sota del 6 % en la major part de les maratons.

En el context internacional, la maratón de Nova York revela que la situació de la participació de la dona espanyola en competició és bona quant al volum, però no ho és quant a la igualtat de gènere. La situació d'igualtat de la dona espanyola es troba a la cua, no sols de la situació de la dona europea, sinó fins i tot de l'asiàtica, anglosaxona o iberoamericana, en relació amb els països amb un major índex de desenvolupament (Salguero & Martos, 2009d).

Referències

- Barrios, R. (febrer, 2001). Motivación hacia la práctica del ejercicio en corredores cubanos. *Revista Digital: Educación física y deportes*, 6(31). Buenos Aires.
- Blández, J., Fernández, E., & Sierra, M. A. (2007). Estereotipos de género, actividad física y escuela: la perspectiva del alumnado. *Profesorado: Revista de curriculum y formación del profesorado*, 11(2), 2007.
- Buceta, J., López, A., Pérez-Llantada, M., Vallejo, M., & Del Pino, M. (2002). Intervención psicológica con corredores de maratón: características y valoración del programa aplicado en el Maratón de Madrid. *Revista de Psicología del Deporte*, 1(11), 83-109.
- Buñuel, A. (14-19 juliol, 1992). Deporte y calidad de vida: aspectos sociológicos de las actividades físico-deportivas de las mujeres en España. *Actas del Congreso Científico Olímpico 92. Unisport*. Málaga.
- Cauas, R. (2008). El boom del running en Chile, desde una perspectiva

- psicológica. *Revista Digital: Educación física y deportes*, 13(121), juny 2008. Buenos Aires.
- CSD (Consejo Superior de Deportes). (2008). *Licencias – Portal del Consejo Superior de Deportes*. Recuperat de <http://www.csd.gob.es/csd/asociaciones/1fedagclub/03Lic/view>
- Frideres, J. & Palao, J. M. (2005). Estudio descriptivo de los factores de riesgo de los trastornos alimenticios en atletas universitarias de cross country. *Revista Digital - Buenos Aires, Educación física y deportes*, 10(89). Recuperat de <http://www.efdeportes.com/efd89/cross.htm>
- García, M. (2006). Postmodernidad y Deporte: entre la individualización y la masificación. Encuesta sobre hábitos deportivos de los españoles (p. 308). Madrid: CSD - CIS.
- IM (Instituto de la Mujer). (2006). *Actitudes y Prácticas Deportivas de las Mujeres en España (1990-2005)*. Estudios (92), 258. Madrid: Instituto de la Mujer (MTAS, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales).
- INE (Instituto Nacional de Estadística). (2004). Encuesta del empleo del tiempo 2002-2003. Tomo I. Metodología y Resultados Nacionales (p. 198). [PDF]. Madrid.
- INE (Instituto Nacional de Estadística). (2008). *Mujeres y hombres en España 2008* (p. 81). Navarra.
- Kjelsas, L. & Augestad, L. B. (2003). Las diferencias de género entre atletas competitivos y su motivación hacia la actividad física. *European Journal of Psychiatry*, 17(3), 146-160.
- Llopis, D. & Llopis, R. (juny, 2006). Razones para participar en carreras de resistencia: un estudio con corredores aficionados. *Cultura, ciencia y deporte: revista de ciencias de la actividad física y del deporte de la Universidad Católica de San Antonio*, 2(4), 33-40. Universidad Católica de San Antonio de Murcia.
- Macías, V. (1999). Estereotipos y deporte femenino. La influencia del estereotipo en la práctica deportiva de niñas y adolescentes (Tesi doctoral, p. 388). Universidad de Granada, Granada.
- Macías, V. & Moya, M. C. (2003). Estereotipo femenino. La influencia del estereotipo en la práctica deportiva de niñas y adolescentes. *Revista IcD. Estudios sobre Ciencias del Deporte. Serie de Investigación* (35), 65-95. Consejo Superior de Deportes, Madrid.
- Martos, P. & Salguero, A. (2008). *International participation analysis in the New York City Marathon 2008*. Pòster presentat a 6th EASS Conference "Sport, Bodies, Identities", Roma.
- Moreno, J. A., Martínez, C., & Alonso, N. (2006). Actitudes hacia la práctica físico-deportiva según el sexo del practicante. *Revista Internacional de Ciencias del Deporte*, 3(2), 20-43.
- NYCM (New York City Marathon). (2008). The ING New York City Marathon. New York Road Runners. *Documentación electrónica*. Recuperat de <http://www.ingnycmarathon.org/results/index.php>
- Pardo, R. & Durán, J. (abril-juny, 2006). Valores que transmite el deporte espectáculo en relación con el género y los medios de comunicación. *Tándem: Didáctica de la educación física*, VI(21), 17-27.
- Puig, N. & Mosquera, M. J. (1998) Género y edad en el deporte. A M. García, N. Puig, F. Lagardera (Coords.), *Sociología del deporte* (pàg. 99-126). Madrid: Alianza Editorial.
- RFEA (Real Federación Española de Atletismo). (17 de desembre de 2008). Las mejores carreras de ruta de España (Nota de Prensa núm. 095/2008). Recuperat de <http://www.rfea.es/web/noticias/desarrollo.asp?codigo=2699>
- RFEA (Real Federación Española de Atletismo). (5 de gener de 2009). *Calendario deportivo de la Real Federación Española de Atletismo*. Recuperat de www.rfea.es
- Salguero, A. & Martos, P. (2009a). Perspectiva social sobre la participación de la mujer española en competición (Document inèdit). Universidad de Granada.
- Salguero, A. & Martos, P. (2009b). Índice y metodología para analizar las diferencias de género en el deporte. *Revista Internacional de Sociología*. (Acceptat, pendent de publicació).
- Salguero, A. & Martos, P. (2009c). Igualdad de género en las modalidades deportivas españolas (Document inèdit). Universidad de Granada, Granada.
- Salguero, A. & Martos, P. (2009d). Diferencias de género entre la participación española y extranjera en competiciones populares de fondo. *Revista Digital - Buenos Aires, Educación física y deportes*, 14(133). Recuperat de <http://www.efdeportes.com/efd133/diferencias-de-genero-competiciones-populares-de-fondo.htm>
- Salguero, A. & Martos, P. (2010). Análisis de la participación femenina en el medio maratón de Granada 2008. *Habilidad Motriz. Revista de Ciencias de la Actividad Física y del deporte* (34), 43-51.
- Sampedro, J. I. (2005). La mujer y el atletismo. Un largo camino hacia la paridad. *Revista Digital - Buenos Aires, Educación física y deportes*, 10(86). Recuperat de <http://www.efdeportes.com/efd86/mujer.htm>
- Soler, S. & Prats, M. J. (abril-juny, 2006). Esport.net: una mirada crítica al deporte a través de los medios de comunicación. *Tándem: Didáctica de la educación física*, VI(21), 36-49.
- UNDP (United Nations Development Programme). (2008). *Informe de Desarrollo Humano 07-08: lucha contra el cambio climático*. New York: Oxford University Press.
- Vázquez, B. (2002) La mujer en ámbitos competitivos: el ámbito deportivo. *Fáisca: Revista de altas capacidades* (9), 56-69.